

stens af en toe een levensteken gekregen in de vorm van een Rode-Kruis-bericht. De algemene ontwikkelingen in Indië had men uitsluitend via de Londense radio kunnen volgen. De toon van de berichtgeving was optimistisch geweest. Zij had van de zomer van '40 af de indruk gewekt, niet alleen dat heel Indië met hart en ziel achter de Geallieerde zaak stond, maar ook dat veel gedaan was aan het op peil brengen van de defensie. Na het uitbreken van de oorlog met Japan blééf die toon optimistisch en zo kon, zeker in december '41, de bevolking in bezet gebied steun vinden in het denkbeeld dat Nederlandse strijdkrachten de gemeenschappelijke vijand belangrijke verliezen toebrachten, ja dat Nederland blijkens de lof die het door Amerikaanse en Engelse staatslieden en publicisten toegezwaaid werd, zich als een mogendheid van betekenis ontpopt had. Dat alles had ook zijn effect op de houding van de Nederlandse dagbladen. Mede doordat de bezetter zich er aanvankelijk van onthield, zijn solidariteit met Japan duidelijk te onderstrepen, konden verscheidene bladen door selectie van berichten, door speciale koppen, vooral ook door zich van afkeuring van het door Nederland gevoerde beleid te onthouden, een vrij duidelijke sympathie voor de in Indië strijdende rijksgenoten aan de dag leggen. Medio januari '42 vond Janke dat het uit moest zijn. Op een van de dagelijkse persconferenties brak hij de staf over de '*Kritiklosigkeit*' en '*Urteilslosigkeit*' van de dagbladpers, hij liet bovendien een Duitse officier aanrukken die dreigde dat het toezicht op de pers door militaire instanties overgenomen zou worden, '*wodurch dann automatisch die Kriegsgerichte eingeschaltet würden.*'¹

Toen dit dreigement geuit werd, was de stemming in bezet gebied al aan het veranderen. Kritiek op Amerika en Engeland was ook in december al geuit (die hadden zich maar lelijk laten verrassen!), maar die kritiek was in de eerste weken na Pearl Harbor en de ondergang van de '*Prince of Wales*' en de '*Repulse*' toch nog gepaard gegaan met het vertrouwen dat, waar Amerikanen en Engelsen gefaald hadden, Nederlanders er in zouden slagen, Indië met succes te verdedigen. In januari vernam men evenwel dat de Japanners op Borneo en Celebes geland waren. Overal waar Geallieerde troepen vochten, moesten zij terugtrekken; er was geen dag meer waarop de Londense radio gunstig nieuws kon geven. En op 16 februari kwam het schokkende bericht dat het voor onneembaar gehouden Britse bastion Singapore gevallen was! 'Het valt niet te ontkennen', schreef een dag later de auteur van het buitenlands overzicht in *Vrij Nederland*,

'dat onder het Nederlandse volk op het ogenblik een zeker pessimisme openbaar wordt dat bedenkelijke vormen gaat aannemen. De berichten die ons vanuit

¹ Verslag persconferentie, 14 jan. 1942 (DVK, 49).